

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ЗАХВОРЮВАНЬ НІГТІВ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
з міжнародною участю**

*присвяченої 140- річчю кафедри дерматології,
венерології і СНІДУ ХНМУ*

м.Харків, 21-22 листопада 2023 р

За редакцією проф. А.М.Дашука

Харків
2023

ББК 55.83

УДК:616.5 + 616.97 + 687.55 + 614.2

А 46

Редакційна колегія: проф. В.А.Капустник, чл.-кор. НАМН України, проф. В.М.Лісовий, проф. Ю.В.Андрашко, доц. О.Д.Александрук, проф. С.А. Бондар, проф. А.М.Дашук (відп. редактор), проф. О.І.Денисенко, доц. Є.І.Добржанська (секретар), проф. А.Д.Дюдюк, проф. Л.Д.Калюжна, проф. В.Г.Кравченко, проф. Я.Ф.Кутасевич, проф. М.М.Лебедюк, проф. О.І.Літус, проф. Г.І.Макуріна, проф. В.В.М'ясоєдов, доц. Л.В.Рощенюк, чл.-кор НАМН України, проф. В.І.Степаненко, проф. Т.В.Святенко, проф. О.О.Сизон

Адреса редакційної колегії: Україна, 61002, Харків, узвіз Куликівський, 15, кафедра дерматології, венерології та СНІДу, тел. (057) 700-41-33, e-mail: kafedradermahnmu@gmail.com

У збірнику наукових праць за матеріалами наукової конференції з міжнародною участю кафедри дерматовенерології та СНІДу Харківського національного медичного університету висвітлено становлення кафедри та її розвиток. Розглянуто питання етіопатогенезу, клініки, діагностики та лікування низки шкірних та венеричних хвороб.

Для науковців, фахівців та студентів медичних ВУЗів.

А 45 Актуальні питання захворювань нігтів: теоретичні та практичні дослідження: Збірник наукових праць. – Х.: ЕСТЕТ ПРІНТ, 2023. – 130 с.

ISBN 978-617-95214-6-1

Редакційна колегія не завжди поділяє думки і погляди авторів.

Відповідальність за зміст, підбір і викладення фактів у статтях несуть автори.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» під час використання наукових ідей і матеріалів цього збірника посилання на авторів і видання є обов'язковим.

ISBN 978-617-95214-6-1

ББК 55.83

© Харківський
національний
медичний університет,
2023

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

УДК: 616.5(0.91)+616.97(0.91)

ДО 140-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ДЕРМАТОЛОГІЇ, ВЕНЕРОЛОГІЇ І СНІДУ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Капустник В.А., Дащук А.М.

*Харківський національний медичний університет
м Харків, Україна*

Становленню кафедри дерматології та венерології на медичних факультетах університетів, у тому числі й Харківського, сприяли енергійні дії видатного російського дерматолога, засновника першої російської дерматологічної школи та великого громадського діяча, професора Медико-хірургічної академії у Петербурзі А. Г. Полотебнова. Він наполегливо закликав запровадити обов'язкове викладання дерматології та венерології на медичних факультетах університетів. А. Г. Полотебнов наголошував на недоцільності поділу викладання дерматології та венерології через спільність шкірних проявів, вказував на недостатню кількість годин для викладання, відсутність необхідної для навчального процесу клінічної бази. Стаття А.Г.Полотебнова «Сучасний стан дерматології в Росії» (1882) змусила міністра народної освіти рекомендувати Радам університетів розглянути питання про заснування кафедр дерматології та венерології на медичних факультетах.

У квітні 1883 р. ректору Харківського університету було надано рішення Ради медичного факультету щодо створення кафедри шкірних та венеричних хвороб. Обов'язковою умовою при цьому висувалося і відкриття відповідної клініки. Кафедра дерматології та венерології була заснована. Одночасно було розроблено проект положення про клінічні відділення при Харківському військовому госпіталі, переданий на розгляд командувача Харківського військового округу. Але лише в листопаді 1885 р. командувач військ дозволив професорам медичного факультету займатися у військовому госпіталі зі студентами. Нарешті кафедра шкірних та венеричних хвороб отримала самостійну клінічну базу. Приват-доцент В. І. Порай-Кошиць почав читати систематичний курс лекцій з шкірних та венеричних хвороб. Незабаром його змінив проф. О. Я. Бруєв, вихованець Військово-медичної академії, перший професор на самостійній кафедрі шкірних та венеричних хвороб.

Він провів значну роботу з налагодження лікувального та педагогічного процесу. Ним було започатковано музей муляжів на кафедрі, організовано амбулаторний прийом хворих.

Великий внесок у подальший розвиток кафедри шкірних та

венеричних хвороб медичного факультету зробив проф. І.Ф.Зеленев, який посів місце завідувача кафедри в 1887 р. І.Ф.Зеленев до вступу до Військово-медичної академії закінчив три курси природного відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету, де слухав лекції професорів, які згодом склали гордість російської науки, - Д.І.Менделєєва, А.М.Бутлерова, В.В.Докучаєва, Н.Н.Бекетова та ін. Свою наукову діяльність у проф. А.Г.Полотебнова, І.Ф.Зеленев почав ще у студентські роки і продовжував її після закінчення академії в 1887 р. у Петербурзькому клінічному військовому госпіталі, куди був призначений ординатором. Згодом упродовж трьох років (1888—1891) І.Ф.Зеленев удосконалював свої знання у Київській дерматологічній клініці під керівництвом проф. М.І.Стуковенкова. У березні 1882 р. він захищає дисертацію на ступінь доктора медицини та повертається до Військово-медичної академії. Успішно склавши іспит біля ліжка хворого та прочитавши дві пробні лекції, І.Ф.Зеленев удостоюється звання приват-доцента і знову повертається до Києва, де допускається до читання лекцій з дерматології та сифілідології в університеті. У цей час І.Ф.Зеленев виїжджає за власним бажанням на Кавказ для боротьби з холерою. Потім якийсь час працює в армії, і, нарешті, 15 вересня 1897 р. переводиться в розпорядження Міністерства народної освіти та Радою медичного факультету обирається екстраординарним професором на кафедрі шкірних та венеричних хвороб.

У 1890 р. проф. І.Ф.Зеленев заснував перше у провінції Харківське дерматологічне товариство та був обраний його головою. У 1901 р. він заснував перший у Росії «Російський журнал шкірних та венеричних хвороб» і був його редактором. У цьому році він призначається ординарним професором. І.Ф.Зеленев зробив значний внесок у справу вдосконалення педагогічного процесу, організації наукової та лікувальної роботи на кафедрі та в клініці.

На мізерні кошти проф. І.Ф.Зеленев організував біохімічну та бактеріологічну лабораторії, фізіотерапевтичний кабінет, муляжну майстерню, де працював художник Л.С.Піонтковський – учень відомого Петербурзького муляжиста Карповича.

Проф. І.Ф.Зеленев розробляв різні питання дерматології та венерології. Він встановив у хворих почухомою Гебри зміни нервової системи, перший з вітчизняних дерматологів описав хворобу Фокс-Фордайса та дріжджові оніхії, доводив можливість ранніх ускладнень з боку серцевої діяльності у хворих на сифіліс, описав різновиди блідих спірохет та вроджений сифілітичний базедовізм та ін.. Його докторська дисертація «До питання про сифілітичну та ртутну хлоранемію» викликала свого часу значний інтерес не тільки в Росії, а й за кордоном.

У 1911 р. проф. І.Ф.Зеленев був обраний завідувачем кафедри

дерматології та венерології Московського університету.

У наступні роки кафедру очолював за призначенням міністерства освіти виходець із Казанського університету проф. І. М. Гіммель.

Можна стверджувати, що період становлення дерматології, як самостійної галузі медичних знань, у Харківській вищій медичній школі проходив під впливом основоположників вітчизняної дерматології А.Г.Полотебнова, М.І.Стуковенкова, Т.П.Павлова та ін. Вони розглядали захворювання шкіри в безпосереднього зв'язку із станом всього організму хворого. Морфологічні зміни тісно пов'язувалися із функціональними. Такий підхід до вивчення шкірних хвороб сприйняли зі школи видатного російського терапевта С.І.Боткіна, вихованцем якого був А.Г.Полотебнов. Велика роль у цьому на кафедрі дерматології Харківського університету належала І.Ф.Зеленеву — учню А.Г.Полотебнова та М.І.Стуковенкова.

У період громадянської війни місце завідувача кафедри було вакантним та лекції з шкірних та венеричних хвороб читали хірург проф. І. В. Кудінцев та фармаколог проф. Я. Я. Постоев.

У 1921 р. завідувачем кафедри шкірних та венеричних хвороб був обраний професор М. В. Типцев, який тривалий час працював з І. Ф. Зеленевим. Серед його наукових праць привертає увагу опис пігментної саркоми та вторинної туберкульозної виразки в порожнині рота, а також роботи з лікування слонової та гонореї.

Проф. М. В. Типцева, який залишив педагогічну діяльність у 1925 р., змінив професор Л. А. Соболев, вихованець Військово-медичної академії, після закінчення якої він працював військовим лікарем, а потім на кафедрі у видатного дерматолога проф. Т.П.Павлова.

Л.А.Соболев захистив у 1907 р. дисертацію на вчений ступінь доктора медицини «Клінічне значення індиканурії при деяких шкірних хворобах». На час приїзду проф. Л. А. Соболева до Харківського медичного інституту (до цього Л.А.Соболев завідував кафедрою у Кримському інституті) кафедра дерматології та венерології працювала на базі шкірно-венерологічного інституту. Потім протягом кількох років базою кафедри служили різні шкірно-венерологічні диспансери.

У 1937 р. завдяки наполегливості проф. Л.А.Соболева, для клініки шкірних та венеричних хвороб ХМІ було передано двоповерхову будівлю по вул. Революції, 15. Відкриття клініки сприяло пошквалюванню науково-дослідної діяльності кафедри.

Було підготовлено та захищено низку кандидатських дисертацій. Оригінальні дослідження було виконано проф. Л.А.Соболевим. Серед них безрентгенівський метод лікування поверхневого мікозу волосистої частини голови, робота про паховий лімфогранулематоз та ін.

Проф. Л.А.Соболев помер в евакуації в Оренбурзі, де знаходився інститут у період Великої Вітчизняної війни. Після повернення

інституту з евакуації у звільнений від німецько-фашистських загарбників рідний Харків, посаду завідувача кафедри обійняв І.С.Попов, який працював у галузі дерматомікології. На цій посаді він перебував до червня 1966 року, коли у віці 75 років залишив кафедру у зв'язку з виходом на пенсію. У цей період на кафедрі було підготовлено та захищено низку кандидатських дисертацій, присвячених вивченню дріжджових та дріжджоподібних мікроорганізмів та їх ролі в патології шкіри (Є.С.Білоостоцька, Д.В.Дем'яненко, В.Є.Носатенко), а також клініці, патогенезу та лікування трофічних виразок гомілки (Н.Н.Зиков, З.С.Бондар, А.П.Пятикоп, Н.А.Гончаров), піодерміям (Б. А. Задорожний).

У 1968 р. на місці старої, яка стала непридатною і тісної будівлі, було закінчено будівництво нового чотириповерхового корпусу.

У 1967 р. завідувачем кафедри конкурсу було обрано професора Б.А. Задорожний, докторську дисертацію якого «Матеріали до вивчення променевих уражень шкіри» було виконано при консультації чл.-кор. АМН СРСР проф. В.А.Рахманова та проф. Н.А.Торсуєва.

У 1966 р. видано монографію «Променеві ураження шкіри», написану за матеріалами робіт Б.А.Задорожного та М.В.Звягінцевої, яка виконала кандидатську дисертацію під його керівництвом.

За цикл робіт з впливу іонізуючої радіації на шкіру, Б.А.Задорожний 1969 року обраний почесним доктором Познанської медичної Академії (ПНР).

Науково-дослідна робота кафедри визначалася за двома основними напрямками: реакції шкіри на впливи різних фізичних факторів (іонізуюче випромінювання в чистому вигляді та у поєднанні з температурними впливами, вплив променів лазера, кріогенні впливи) та участь у проблемно-цільовому дослідженні «ПСОРІАЗ». Крім того, з позапланової тематики на кафедрі постійно проходить апробація нових лікарських препаратів (за завданням фармкомітету) та методів лікування.

Кафедра свою роботу широко комплексує із фізико-технічним інститутом низьких температур, хіміко-фармацевтичним інститутом, кафедрами медичного університету та ін.

Окрім монографії «Променеві ураження шкіри», видано книги «Псоріаз» (два видання, автор Б. А. Задорожний), «Уретрити» (автори Б.А.Задорожний та Б.Р.Петров), «Захистні засоби для шкіри» (Б.А.Задорожний у співавторстві з Г.С.Башурою), «Кріотерапія» (Б.А.Задорожний). Видано науково-популярну брошуру «Що треба знати про гонорею» (автор Б.А.Задорожний). Під керівництвом проф. Б.А.Задорожного підготовлено 29 дисертаційних робіт, із них 6 докторських.

Було отримано два авторські свідоцтва. Спільно з ФТІНТом сконструйовано та впроваджено у практику кріогенний

дерматологічний аплікатор КД-3.

У 1993 році у зв'язку з раптовою смертю професора Б. А. Задорожного за конкурсом завідувачем кафедри було обрано доктора медичних наук А. М. Дашук. За цей період було видано такі книги: «Псоріаз як колагенова хвороба» (автор А.М.Дашук, М.М.Пітенько), «Українсько-російський та російсько-український термінологічний словник з дерматовенерології» (автор А.М.Дашук, Б.Р.Петров), "Гонорея і не гонококові уретрити у чоловіків" (автор О. М. Дашук, Б.Р.Петров). "Атлас шкірних та венеричних хвороб" (автор А. М. Дашук), "Атлас пухлин шкіри" (автор А. М. Дашук), "Клінічна дерматовенерологія" (автор А. М. Дашук, Б.Р. Петров), " Шкірні хвороби» (автор А.М.Дашук), «Венеричні хвороби» (автор А.М. Дашук), «Дерматовенерологія у питаннях та відповідях» (автор А.М.Дашук, Б.Р.Петров), «ВІЛ- інфекція/СНІД» (автор А.М.Дашук, Л.І.Чернікова), «Шкірні та венеричні хвороби» (англійською мовою, автор А.М.Дашук). Видано науково-популярну брошуру «Що потрібно знати про венеричні захворювання» (автор А.М.Дашук).

Отримано 14 патентів та винаходів, оформлено 2 нововведення. Під керівництвом проф. О.М.Дашука захищено 8 кандидатських дисертацій, готуються до захисту 2 кандидатські дисертації.

Багато уваги приділяється на кафедрі оптимізації навчального процесу. Читання лекцій, окрім демонстрації хворих, ілюструються слайдами, показом навчальних відеофільмів. У складі кафедри доцент Добржанська Є.І., асистенти Кравченко А.В., Фоміна Л.В., Почерніна В.В., Богдан С.О.

2000 р. проф. А.М.Дашуком була доведена доцільність викладання ВІЛ-інфекції на кафедрі шкірних та венеричних хвороб. Вченою Радою ХДМУ було затверджено програму викладання ВІЛ-інфекції.

У 2000 році кафедру перейменовано на кафедру шкірних, венеричних хвороб та СНІДУ.

З 2002 до 2008 р. на кафедрі викладався курс "Медична косметологія".

З 2007 року для іноземних студентів на кафедрі читався курс "Тропічні шкірні та венеричні хвороби".

З 2012 року згідно з вимогами кредитно-модульної системи на кафедрі читається курс "Актуальні проблеми ВІЛ-інфекції" для студентів 4 курсу стоматологічного факультету.

Колектив кафедри має всі умови для плідної діяльності щодо підготовки лікарів та науково-педагогічних кадрів, щодо вдосконалення лікувальної роботи, розвитку наукових досліджень.

**ДО 140-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ДЕРМАТОЛОГІЇ, ВЕНЕРОЛОГІЇ І
СНІДУ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Капустник В.А., Дацюк А.М.

Стаття присвячена 140-річчю кафедри дерматології, венерології і СНІДу ХНМУ. У статті описано шлях ккафедри від становлення по теперішній час.

**TO THE 140TH ANNIVERSARY OF THE DEPARTMENT OF
DERMATOLOGY, VENEREOLOGY AND AIDS OF KHARKIV
NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY**

Kapustnyk V.A., Dashchuk A.M.

The article is devoted to the 140th anniversary of the Department of Dermatology, Venereology and AIDS of KhNMU. The article describes the path of the department from its establishment to the present.